

Sekretariát Rady vlády
pro koordinaci politiky
v oblasti závislostí

Harm Reduction ve strategických dokumentech politiky v oblasti závislostí

Mgr. Kateřina Horáčková
Mgr. Tereza Černíková

> Přístup snižování škod

Princip snižování škod by měl být hlavním přístupem v politice v oblasti závislostí.

...i samotná politika musí být tvořena tak, aby nadělala co nejmenší škody...

> Hodnotový systém a tvorba politik

Ritter (2022)

Analýzy hodnot a morálních postojů v tvorbě politik ukazují, na čem stagnuje politická debata (např. *Christie et al., 2019; Euchner, et al., 2013; Stevens, 2011; Zampini, 2018*).

- > Ignoruje se nebo nezohledňuje téma hodnot
- > Obrat k evidence-based politice upozadil hodnoty
  - > přesvědčení, že „důkazy“ jsou oproštěny od hodnot
  - > z tvorby politiky se stává soutěž o „důkazy“
- > Výzkum není hodnotově neutrální.
- > Naše hodnoty ovlivňují to, jak vidíme svět, jak jej interpretujeme a jaké předkládáme argumenty.

Preferovaná hodnotová pozice	Preferovaný přístup politiky
Utilitarismus (maximalizace přínosů)	Politiky, kde přínosy převažují nad škodami.
Komunitarismus (přínosy pro společnost jako celek)	Politiky, které jsou prospěšné pro solidaritu a sociální soudržnost komunity (kolektivní spolupráce je víc než svoboda jednotlivce).
Paternalismus (chrání členy společnosti před jejich vlastními chybami)	Politiky, které chrání lidi před důsledky jejich (špatných) rozhodnutí.
Sociální spravedlnost (snižování nerovnosti)	Politiky, které snižují diskriminaci a nespravedlnost a posilují postavení marginalizovaných lidí

Hodnotový systém a tvorba DROGOVÝCH politik

Ritter (2022)

> **Příklad: Etická východiska legalizace drog**

> Utilitarismus:

některé drogy jsou méně škodlivé než jiné (*Nutt et al., 2010*) a hlavní škody nejsou způsobeny jejich užíváním, ale reakcí trestně právního systému

↓
legalizovat méně škodlivé drogy - lysohlávky, LSD, extázi, konopí

> Sociální spravedlnost:

měly by se legalizovat ty drogy, které užívají nejvíce znevýhodnění lidé na okraji společnosti, snížilo by to sociální nerovnost a dopady na zdraví

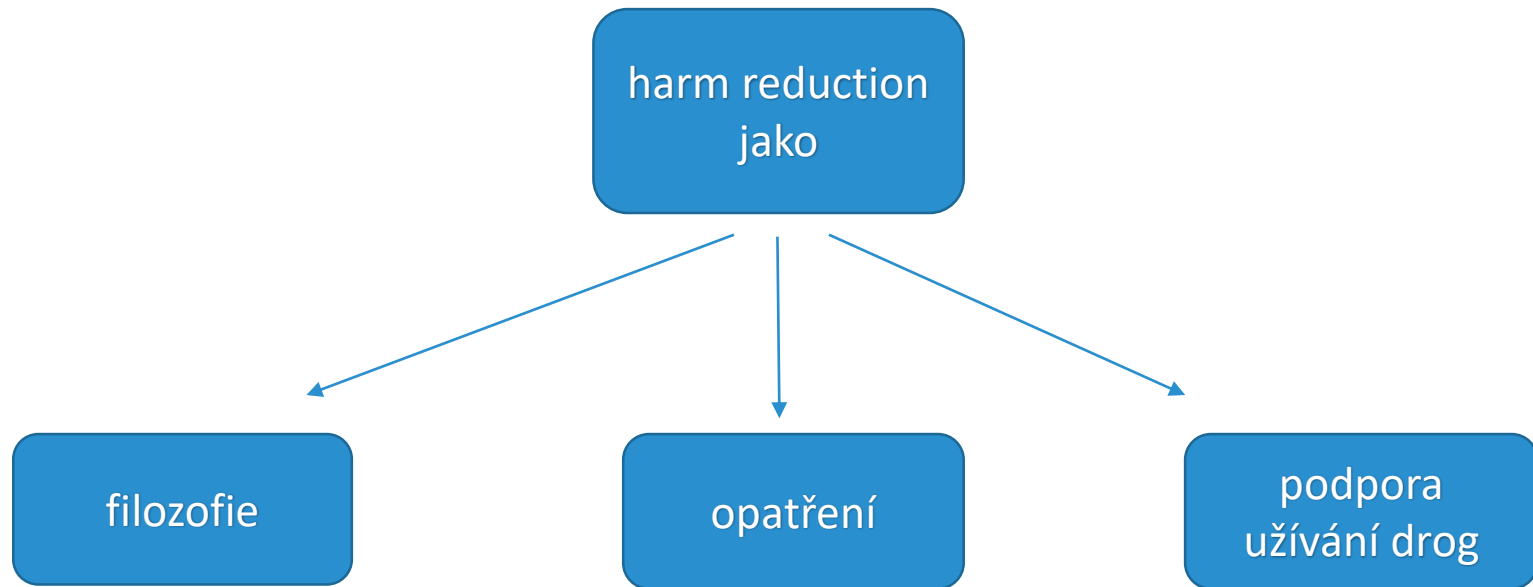
↓
legalizovat heroin a pervitin, nikoli konopí, extázi, LSD atd.

> **Příklad: Etická východiska prohibice**

rozdíl mezi prohibicí založenou na předpokladu že „užívání drog je morálně špatné“ a prohibicí založenou na předpokladu že „potřebujeme tyto zákony, protože musíme chránit lidi“ (např. paternalismus – ochrana druhých, jednání v nejlepším zájmu lidí)

> Co je harm reduction?

- > HR označuje koncepce, programy a aktivity zaměřené především na snižování negativních zdravotních, sociálních a ekonomických dopadů užívání legálních i nelegálních látek.
- > HR deklaruje především přístup, jehož optikou lze nahlížet na celou drogovou problematiku a politiku. Koncept HR lze chápat jako určitý protipól války proti drogám, která se vyznačuje nulovou tolerancí k užívání drog (Janíková, 2015).

xx

> Harm reduction

- > Přístup harm reduction získal na významu v 80. letech 20. stol. jako klíčová součást protidrogové politiky vedle léčby.
- > Harm reduction jako „kombinovaná intervence“ zahrnuje soubor rozsáhlejších intervencí (*Rhodes & Hedrich, 2010*).
- > HIV a další infekce nejsou jediným cílem intervencí harm reduction: zaměřuje se na další škody a řeší je jak na úrovni jednotlivce, tak na úrovni komunity (*EMCDDA, 2018*).
- > Přístup harm reduction je spojen s posilováním lidských práv a zvyšováním respektu k právům jednotlivce a bezpečnosti veřejnosti.

> Harm reduction ve strategických dokumentech v ČR

První národní strategie protidrogové politiky v ČR:

Koncepce a program protidrogové politiky na období 1993–1996
(*Kalina, 1993*)

- > obsahuje princip snižování škod
- > přihlásila se k „vyváženému přístupu“ a usilovala v něm o profil odpovídající pragmatickým evropským zkušenostem
- > konstatovala nedostatek realizmu u represivně-prohibičního přístupu
- > zajištění podmínek pro vznik a existenci služeb pro uživatele drog, včetně harm reduction služeb
- > odmítání trestních postihů za užívání drog

> Národní strategie 2019–2027

Cíl strategie

Předcházení a snižování zejména zdravotních, sociálních, ekonomických i nehmotných škod vyplývajících

- × z užívání návykových látek, hazardního hraní a dalšího závislostního chování a
- × z existence legálních i nelegálních trhů s návykovými látkami, hazardním hraním a dalšími produkty se závislostním potenciálem

prostřednictvím trvale udržitelného souboru moderních, efektivních, vzájemně koordinovaných a na důkazech založených vzdělávacích, preventivních, léčebných, sociálních, legislativních, ekonomických, represivních a dalších opatření.

Sekretariát Rady vlády
pro koordinaci
protidrogové politiky

KOORDINACE

Národní strategie
prevence a snižování
škod spojených se
závislostním chováním
2019–2027

>26

Programové prohlášení vlády z března 2022

Závislostní politika

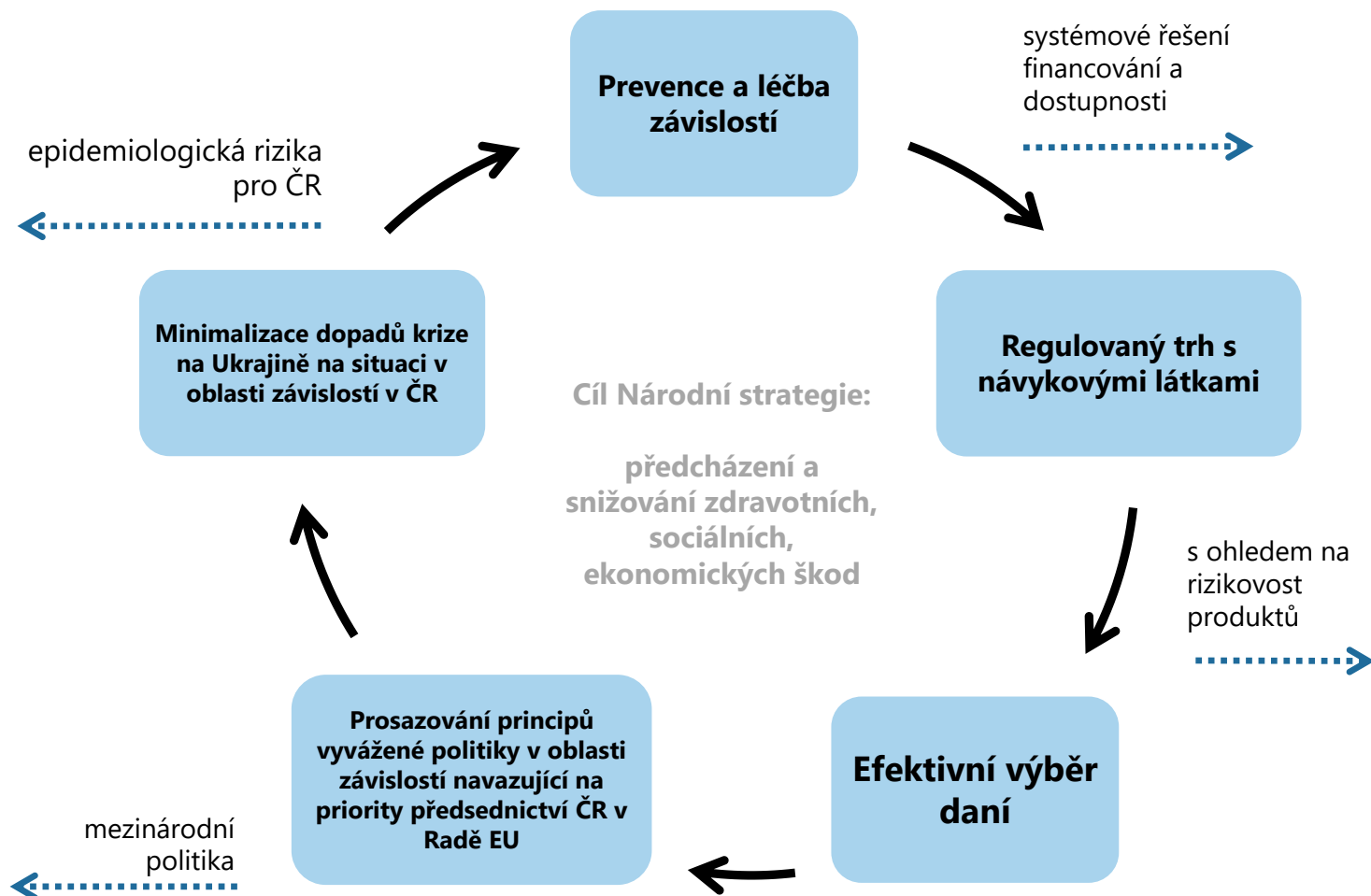
„Při řešení problematiky závislostí budeme uplatňovat politiku postavenou na vědecky ověřeném a vyváženém konceptu prevence rizik a snižování škod, přičemž zajistíme dostatečné financování jak preventivních programů, tak i služeb a regulace návykových látek, které bude odpovídat míře jejich škodlivosti.“

Zdravé veřejné finance

„Spotřební daně budou zohledňovat škodlivost.“

Akční plán politiky v oblasti závislosti 2023–2025

> Prevence a léčba závislosti

- > Národní politiku v oblasti závislosti je potřeba **nastavit primárně do roviny podpory prevence a včasné pomoci** tak, aby se lidé v riziku vzniku závislosti dostali do péče adiktologických služeb co nejdříve (tzn. včasná detekce a včasná intervence) a **snížily se tak negativní zdravotní a společenské dopady** závislosti a závislostního chování (tzv. princip harm reduction).
- > Dojde tak k minimalizaci škod a nákladů spojených se závislostním chováním.

nastavení dotačního řízení (priority)

> Regulovaný trh s návykovými látkami

- > Národní politika v oblasti závislostí respektuje poznání, že oba extrémní modely regulace nabídky a poptávky (**prohibice nebo volný trh**) jsou spojeny s vysokými negativními důsledky a společenskými náklady, a prosazuje vyvážený přístup mezi přílišnou regulací, úplnou prohibicí a úplnou liberalizací (neregulovaným trhem). V tomto smyslu současná vláda vnímá jako optimální **řešení přísně regulovaný trh odpovídající rizikivosti návykových látek a závislostních produktů**
- > Regulovaný trh legálních návykových látek přináší spolu s public health a harm reduction přístupem (tj. s uplatňováním opatření na straně nabídky a poptávky jako je cenová regulace, včasná detekce a intervence, prevence, léčba) **výrazné snížení nákladů na trestněprávní prosazování prohibice.**

> Regulovaný trh s návykovými látkami II.

- > dekriminlizace
- > snižování trestních sazeb
- > regulovaný trh s konopím
- > psychomodulační látky
- > snižování dostupnosti tabáku a alkoholu, reklama

➤ Efektivní výběr daní

- Daňový systém v politice v oblasti závislostí je postavený zejména na **efektivním nastavení spotřební daně** u vybraných produktů se závislostním potenciálem a nastavení daně z přidané hodnoty. Vláda ve svém programovém prohlášení uvádí, že regulace závislostních produktů a spotřební daň **budou zohledňovat různou míru škodlivosti produktů se závislostním potenciálem**.
- Během období platnosti Akčního plánu bude vytvořen a projednán návrh nastavení optimálních daňových nástrojů na základě komplexní analýzy daňového systému, která vyhodnotí, jak příjem finančních prostředků do státního rozpočtu a dopad na trh, tak dopad zavedení možných opatření na míru prevalence závislostního chování.

zdanění hazardu, alkoholu, tabáku

➤ Minimalizace dopadů krize na Ukrajině na situaci v oblasti závislostí v ČR

- S uprchlickou vlnou souvisí vyšší potřeba:
  - služeb prvního kontaktu a nízkoprahových služeb, které nabízí tzv. **harm reduction intervence** (tj. intervence snižující riziko šíření infekcí a předávkování) – testování na krevní přenosné infekce, výměnný program jehel a stříkaček, terénní programy,
  - **programů prevence předávkování** včetně distribuce naloxonu (tzv. take-home naloxone programy).
  - **opiátové substituční léčby**, která je v ČR dlouhodobě nízká
- V neposlední řadě se mohou ve zvýšené míře projevovat dopady traumatických událostí na duševní zdraví, které mohou zvyšovat riziko rozvoje adiktologických problémů.

nastavení dotačního řízení (priority)

Prosazování principů vyvážené politiky v oblasti závislostí navazující na priority CZ PRES

- Cílem českého předsednictví pro oblast nelegálních drog bylo otevřít diskusi o podobě moderních **drogových politik** založených na vědeckých důkazech a zároveň **na lidskoprávním přístupu**.
- Existují vědecky ověřené informace o tom, že **kriminalizace aktivit souvisejících s užíváním drog prokazatelně zvyšuje stigma a diskriminaci osob užívajících drogy, a snižuje dostupnost služeb**, včetně služeb snižování škod (harm reduction). Represe především u uživatelů a osob se závislostí nejen významně zvyšuje společenské náklady, ale také přispívá k nárůstu sekundární drogové kriminality.
- Obdobně budou prosazovány **principy snižování zdravotních a společenských dopadů užívání alkoholu a tabáku**, včetně preventivních opatření na straně regulace nabídky, a kontroly dostupnosti.

PRESS RELEASES | SPECIAL PROCEDURES

UN experts call for end to global ‘war on drugs’

23 June 2023

Human Rights Council
Fifty-fourth session
11 September–6 October 2023
Agenda item 3
Promotion and protection of all human rights, civil, political, economic, social and cultural rights, including the right to development

Resolution 67/4

Preventing and responding to drug overdose through prevention, treatment, care and recovery measures, as well as other public health interventions, to address the harms associated with illicit drug use as part of a balanced, comprehensive, scientific evidence-based approach

3. *Encourages* Member States to explore innovative approaches, as appropriate and in accordance with domestic legislation, to more effectively address public and individual health threats posed by the non-medical and non-scientific use of drugs, particularly overdose, by involving all relevant sectors, supporting research, data collection, the analysis of evidence and the sharing of information, reinforcing health-care systems and, as appropriate, in accordance with domestic law and pursuant to the aims of the international drug control conventions, if permitted by domestic law and included in national drug policies, **harm reduction** measures aimed at preventing and minimizing the adverse public health and social consequences of the non-medical use of drugs, including with the aim of preventing and responding to drug overdoses, and building the capacity of law enforcement and health-care professionals to respond to this challenge;

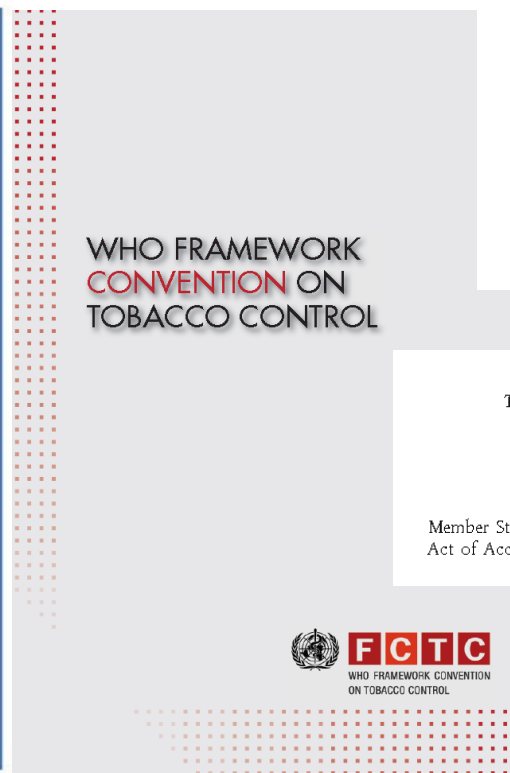
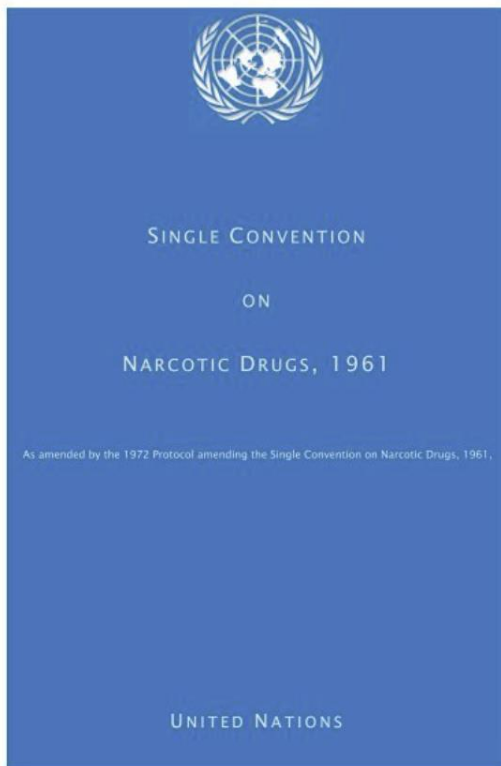
Human rights challenges in addressing and countering all aspects of the world drug problem

Report of the Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights*

> Mezinárodní rámec

> Mezinárodní regulační rámec nereflektuje odlišnou míru škodlivosti látek

DIRECTIVES

DIRECTIVE 2014/40/EU OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL
of 3 April 2014
on the approximation of the laws, regulations and administrative provisions of the Member States concerning the manufacture, presentation and sale of tobacco and related products and repealing Directive 2001/37/EC
(Text with EEA relevance)

CHAPTER III
Tobacco for oral use, cross-border distance sales of tobacco products and novel tobacco products

Article 17
Tobacco for oral use

Member States shall prohibit the placing on the market of tobacco for oral use, without prejudice to Article 151 of the Act of Accession of Austria, Finland and Sweden.]

Prohibiční a represivní politiky způsobují více škody než užítku !

➤ Destigmatizace jako součást strategických dokumentů

Sekretariát Rady vlády
 pro koordinaci
 protidrogové politiky

KOORDINACE

Národní strategie
 prevence a snižování
 škod spojených se
 závislostním chováním
 2019–2027

- Destigmatizace je podstatnou a nedílnou součástí moderních politik.
- Destigmatizace zahrnuje používání odpovídajícího jazyka v odborných či strategických dokumentech (*Broyles a kol., 2014*).
- Definovat závislostní poruchy prostřednictvím intenzity užívání také pomáhá destigmatizaci (např. intenzivní či škodlivé užívání versus alkoholismus či narkomanie) (*Rehm a kol., 2013*).

➤26

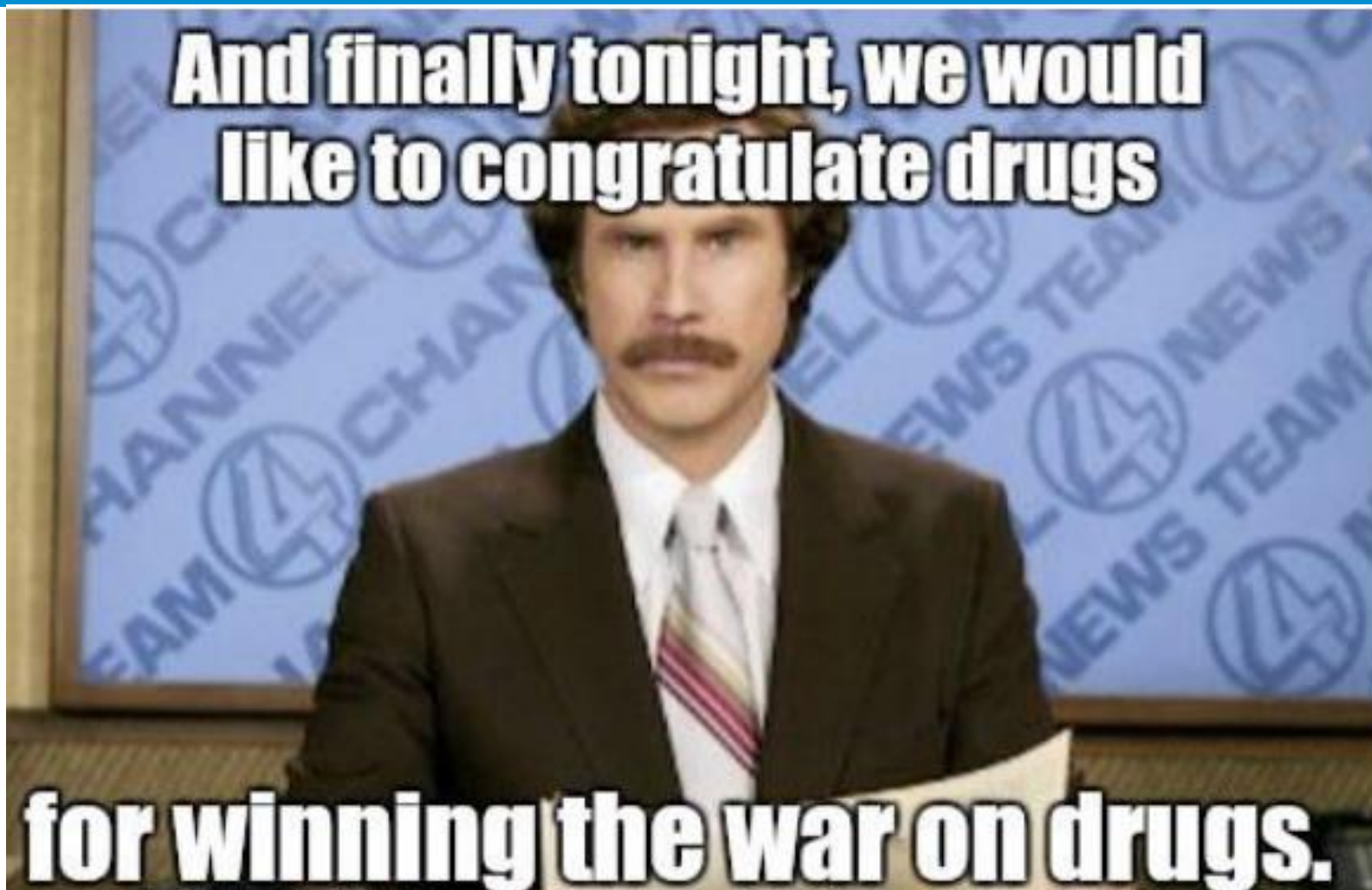
Destigmatizační slovník EMCDDA, Pompidou Group

Destigmatizační terminologický slovník pro ČR
podpořit používání destigmatizujícího jazyka napříč
všemi aktéry politiky v oblasti závislostí

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

➤ Závěr

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

> Zdroje

- > Broyles, L. M., Binswanger, I. A., Jenkins, J. A., Finnell, D. S., Faseru, B., Cavaiola, A., Pugatch, M. & Gordon, A. J. 2014. Confronting inadvertent stigma and pejorative language in addiction scholarship: a recognition and response. *Subst Abus*, 35, 217-21.
- > Commission on Narcotic Drugs. 2024. Resolution 67/4. Preventing and responding to drug overdose through prevention, treatment, care and recovery measures, as well as other public health interventions, to address the harms associated with illicit drug use as part of a balanced, comprehensive, scientific evidence-based approach. United Nations.
- > Euchner, E.-M., Heichel, S., Nebel, K., & Raschzok, A. (2013). From 'morality' policy to 'normal' policy: framing of drug consumption and gambling in Germany and the Netherlands and their regulatory consequences. *Journal of European Public Policy*, 20(3), 372-389. doi:10.1080/13501763.2013.761506
- > EMCDDA. 2018. Perspectives on drugs. Drug consumption rooms: an overview of provision and evidence. Lisbon: EMCDDA; 2018. https://www.emcdda.europa.eu/topics/pods/drug-consumption-rooms_en.
- > Christie, N. C., Hsu, E., Iskiwitch, C., Iyer, R., Graham, J., Schwartz, B., & Monterosso, J. R. (2019). The Moral Foundations of Needle Exchange Attitudes. *Social Cognition*, 37(3), 229-246. doi:10.1521/soco.2019.37.3.229
- > Janíková, B. 2015. Harm reduction. In: Kalina, K. e. a. (ed.) *Klinická adiktologie*. Praha: Grada Publishing.
- > Kalina, K. 1993. *Koncepce a program protidrogové politiky*. Praha: Ministerstvo vnitra.
- > Rehm, J., Marmet, S., Anderson, P., Gual, A., Kraus, L., Nutt, D. J., Room, R., Samokhvalov, A. V., Scafato, E., Trapencieris, M., Wiers, R. W. & Gmel, G. 2013. Defining substance use disorders: do we really need more than heavy use? *Alcohol*, 48, 633-40.
- > Rhodes, T. & Hedrich, D. 2010. *Harm reduction: evidence, impacts and challenges*, Luxembourg, Publications Office of the European Union.
- > Ritter, A. 2022. The utility of different values frameworks for drug policy analysis. *Lisbon Addictions 2022*.
- > Sekretariát Rady vlády pro koordinaci politiky v oblasti závislostí 2023. *Akční plán politiky v oblasti závislostí 2023–2025*, Praha, Úřad vlády České republiky.
- > Sekretariát Rady vlády pro koordinaci protidrogové politiky 2019. *Národní strategie prevence a snižování škod spojených se závislostním chováním 2019–2027*. Praha: Úřad vlády ČR.
- > Stevens, A. (2011). Drug policy, harm and human rights: A rationalist approach. *International Journal of Drug Policy*, 22(3), 233-238. doi:https://doi.org/10.1016/j.drugpo.2011.02.003
- > Zampini, G. F. (2018). Evidence and morality in harm-reduction debates: can we use value-neutral arguments to achieve value-driven goals? *Palgrave Communications*, 4(1), 62. doi:10.1057/s41599-018-0119-3

Sekretariát Rady vlády
pro koordinaci politiky
v oblasti závislostí

Děkujeme za pozornost.

tereza.cernikova@vlada.gov.cz

katerina.horackova@vlada.gov.cz